

NR. 2 (18) FEBRUARIE 2022

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cluj
 Editură Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889, ISSN-L 2734 - 6889

Generalul Henri Mathias BERTHELOT (1861-1931)

Prof. univ. Dr. Dumitru PREDA

Generalul Berthelot, șeful Misiunii Militare Franceze din România în timpul Primului Război Mondial, a devenit o figură legendară în țara noastră. Și aceasta pentru că, prin faptele sale, el a știut să întruchipeze într-o singură persoană două idealuri – cel francez și cel român – și să contribuie, astfel, la izbânda lor.

Prezența Misiunii Berthelot timp de 18 luni în România, începând cu 15 octombrie 1916, a însemnat un important sprijin moral, politic și material pentru războiul de eliberare și întregire declanșat în vara aceluiași an de armata și națiunea română. Decizia Franței de a trimite pe frontul român o misiune militară, ca urmare a cererii exprimate de Guvernul Brătianu, fusese luată din luna septembrie 1916. Formată din oameni temeinic pregătiți profesional, curajoși, pătrunși de simțul datoriei, cu o bogată experiență de luptă, Misiunea l-a avut în frunte de la început pe generalul Berthelot. Potrivit caracterizării transmise la București, acesta reunea „un ansamblu excepțional de cunoștințe de stat-major unite cu practica războiului modern” și se bucura de încrederea

absolută a comandantului-șef francez, generalul Joseph J.C. Joffre, al cărui loțiitor eminent fusese în timpul hotărâtoarei Bătălii de pe Marna, din toamna anului 1914.

S-a născut la 7 decembrie 1861, la Feurs, în departamentul Loirei, în familia unui căpitan de jandarmi din Nervieux. Nu i-a fost niciodată rușine de originea sa modestă și va avea în firea sa multe trăsături caracteristice ale țăranului din Burgundia. După temeinice studii clasice gimnaziale și liceale, urmase cursurile celebrei Școli militare de la Saint-Cyr (1881-1883). Tânăr sublocotenent de infanterie, la cererea sa, fusese repartizat în trupele coloniale din Algeria; apoi va pleca în Indochina, fiind numit comandant al unui post de graniță. Aici s-a distins prin decizie și stăruință în executarea misiunilor, fiind citat pe armată. Reîntors în țară în 1887, Berthelot absolvă cu succes Școala Superioară de Război din Paris, doi ani mai târziu intrând în corpul de stat-major în cadrul Statului Major General francez. Aici calitățile native și puternica sa personalitate s-au întărit prin studii serioase, valorificate, mai târziu, în anii Primului Război Mondial.

Nu s-a căsătorit niciodată, dedicându-se educației nepotului său de frate, Georges, rămas orfan de mic. Toți cei care l-au cunoscut i-au apreciat omenia, căldura sufletească și camaraderia. Dotat cu o mare putere de gândire și cu o inteligență vie – după cum îl caracteriza însuși Joffre –, Berthelot avea un înalt simț al datoriei și al disciplinei, dublat de un optimism tonifiant, chiar în clipele cele mai dramatice,

145 ani de la proclamarea
Independenței României

redând astfel încrederea colaboratorilor și subordonaților săi. Toate aceste calități aveau să-l impună în Marele Război și mai ales în misiunea pe care a îndeplinit-o pe frontul român, probabil cea mai strălucită etapă a lungii și bogatei sale cariere ostășești.

2

Iată cum îl descrie unul dintre apropiații săi colaboratori și prieteni români, generalul Radu R. Rosetti: „Ca fizic, o nămilă de om, atât de înalt – încât nu se băga de seamă cât de gros era și atât de gros încât înălțimea sa părea mai mică decât era în realitate. În proporție cu talia sa era și pofta sa de mâncare neegalată, după cunoștința mea, decât de aceea a generalului [Traian] Moșoiu. Un cap mare, rotund, cu ochi albaștri și un mic barbișon completau înfățișarea sa. Atât mâinile, cât și labele picioarelor erau foarte mari. Era înzestrat cu o memorie fenomenală și cu o judecată rece. Muncitor, era de o meticulozitate deosebită și cerea precizie în toate. Subșef de stat-major al lui Joffre în 1914, trecuse la comanda unei divizii și apoi a unui corp de armată dovedind destoinicie și tenacitate în bătăliile din Champagne (1915) și mai ales de la Verdun (1916).”

Berthelot, au recunoscut contemporanii, avea să ne fie un real și prețios colaborator, fără a înceta să pună la inimă cauza țării sale. Scopul misiunii sale (misiuni similare au mai fost trimise în Serbia și Rusia) era astfel definit prin ordinul din 28 septembrie 1916: generalul Berthelot reprezenta pe lângă MCG român pe generalul Joffre, tratând în numele acestuia și potrivit instrucțiunile sale „toate problemele interesând războiul de coaliție dus în prezent împotriva Puterilor Centrale și a aliaților lor”; el urma să țină la curent MCG francez asupra situației materiale și morale a armatei române, asupra operațiilor în curs, ca și a proiectelor sale de manevră; totodată, el trebuia să asigure legătura necesară între Înaltul Comandament român și generalul Maurice Sarrail, comandantul-șef al Armatei aliate de la Salonic, Misiunea Militară Franceză din Rusia și Stavka; generalul Berthelot era pus la dispoziția Înaltului Comandament român în funcția de „consilier tehnic”, în timp ce rolul ofițerilor francezi urma să fie stabilit în acord cu Statul Major General român.

Inițial, Misiunea Berthelot, care părăsea teritoriul Franței la 1 octombrie 1916, avea să fie alcătuită din 21 ofițeri. După ce au traversat Marea Britanie, Marea Nordului, Norvegia, Suedia și Finlanda, aceștia au ajuns la 9 octombrie la Petrograd, fiind primiți de țarul Nicolae al II-lea, de președintele Consiliului de Miniștri și ministrul afacerilor străine, Boris Vl. Stürmer, ca și de principalele autorități militare, în frunte cu generalul Mihail V. Alekseev, șeful Statului Major rus. Generalul Berthelot sesiza cu această ocazie o anumită iritare a Comandamentului Suprem țarist față de prezența Misiunii Franceze în România. Convingerea sa că dificultățile cooperării ruso-române vor dăuna efortului militar aliat în Răsărit era accentuată chiar în momentul despărțirii de generalul Alekseev, acesta indicându-i că singura linie de apărare posibilă pentru români nu putea fi decât cursul Siretului. Stupefiat, el și-a păstrat calmul, căutând în lunile următoare să aducă o îmbunătățire în relațiile dintre Rusia și România.

Pășind pe pământul țării noastre la 2/15 octombrie și primit a doua zi la gara Periș (unde era sediul MCG) de înaltele oficialități române, Berthelot va acționa cu energie în scopul impulsivității rezistenței românești în fața amplei contraofensive a Puterilor Centrale. Vizitele pe front, contactul cu comandanții și cu ostașii români i-au arătat situația și nevoile reale ale frontului ce trebuia apărat. Cu toate insuccesele ei, Berthelot și-a afirmat neîncetat încrederea în armata română, iar ofițerii și soldații francezi (peste 1 500 în februarie 1917), împărțind umăr lângă umăr primejdiile luptelor cu camarazii lor români, mai târziu înfruntând și flagelul epidemiilor din iarna anului 1917, s-au putut convinge de vrednicia, de curajul și de abnegația acestora. Asperitățile, inerente oricărui început, generate și de atitudinea mai distantă uneori, de superioritate a ofițerilor francezi, aveau să dispară, consolidându-se în schimb o exemplară frăție de arme între români și francezi, pecetluită prin jertfa de sânge comună.

Bătălia de la porțile Bucureștilor, de la sfârșitul lunii noiembrie 1916, a fost o probă elocventă a colaborării Misiunii Militare Franceze cu Secția Operațiilor din Marele Cartier General român; această operație a clătinat un moment planurile armatelor inamice ce invadaseră dinspre vest și dinspre sud țara. Dar apatia aliatului rus și o întâmplare nefericită – capturarea unor documente operative de către inamic – au făcut ca situația strategică să nu poată fi totuși restabilită. Pierderea Capitalei, retragerea spre Moldova continuă să rămână episodul cel mai tragic al războiului României.

În acele momente, în care însăși soarta statului român independent era pusă în joc, când două treimi din teritoriul național se aflau sub ocupația inamică, prezența Misiunii Berthelot a însemnat un

145 ani de la proclamarea
Independenței României

factor de întărire a poziției guvernului român în raporturile cu Rusia. Susținând ideea continuării rezistenței pe propriul teritoriu și a refacerii aici, în colțul liber al Moldovei, a forțelor armate române, generalul Berthelot va avea serioase conflicte cu Comandamentul rus, fiind acuzat chiar de a fi „mai român decât românii”. În realitate, așa cum a afirmat fostul său șef de stat-major, francezii nu erau mai români decât românii, ci susțineau energic, prin acțiunea lor, interesele franceze pe Frontul de Est. Iar aceste interese ale Franței nu erau numai de moment, ci vizau dezvoltarea relațiilor cu România pe toate planurile, implicit dobândirea unui rol și a unui loc preferențial în afacerile externe postbelice ale acestuia.

3

Subliniind că „este de cel mai mare interes pentru Coaliție ca armata română să se reconstituie cât mai rapid și să prezinte cea mai mare valoare militară posibilă”, Înalțul Comandament francez avea să intervină energic cu toate că a căutat să menajeze susceptibilitățile aliatului rus, pentru menținerea și întărirea Misiunii Berthelot, considerând că aceasta era singura soluție care putea să ducă la un rezultat pozitiv în procesul de refacere a armatei române.

Aprecierile și încrederea acordată de Franța aliatai sale, având la bază rapoartele și activitatea lui Berthelot și ale ministrului de Saint-Aulaire, se vor dovedi corecte, tocmai, România fiind elementul care a salvat interesele Antantei în Est, în 1917, în condițiile dezangajării armatei ruse sub impactul revoluției.

Acest prim pachet de însemnări ale șefului Misiunii Militare Franceze în România, pe care le reproducem în acest volum, acoperă intervalul octombrie 1916–iunie 1917. Prin poziția și autoritatea autorului lor, prin valoarea documentară și prin mărturiile de suflet – incluse în scrisorile anexate trimise celor apropiați, acestea se constituie într-o sursă extrem de prețioasă pentru cunoașterea situației și problemelor cu care armata și poporul nostru s-au confruntat în acea bătălie uriașă pentru întregirea națională.

Puse în circulație grație strădaniei unui pasionat și profund analist al participării României la Primul Război Mondial, profesorul Glenn E. Torrey, „Memoriile” Berthelot așteaptă o ediție integrală în limba română care, suntem convinși, nu va întârzia să apară.¹

¹ Între timp, de la pregătirea pentru tipar a acestui volum II și până astăzi, au fost publicate mai multe ediții: General Henri Berthelot, *Jurnal și corespondență 1916–1919*, ediție, studiu introductiv și indice de Gheorghe I. Florescu, Iași, 1997, ed. a II-a, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000; *Generalul Henri Berthelot. Memorii și corespondență 1916–1919*, ed. Glenn E. Torrey, Editura Militară, 2012.